

KRAFTKONSULT I BROMMA AB

556340-3764

info@kraftkonsult.org

Miljö- och energidepartementet
m.registrator@regeringskansliet.se

1(3)

Kraftkonsult i Bromma AB frivilliga yttrande avseende promemorian Vattenmiljö och vattenkraft, Dnr M2017/01639/R

Kraftkonsult i Bromma AB (i fortsättningen KK) är ett konsultföretag inom energi- och miljösektorn som arbetar med aktuella frågor inom företrädesvis förnybar energi. Detta frivilliga yttrande avser i första hand regeringens rubr promemoria men tar även upp andra relevanta frågor inom småskalig vattenkraft.

KK kan konstatera att promemorian inte mer än delvis möter det uppdrag man fått av riksdagen, att ta fram förslag till ett nytt regelverk som underlättar för producenter av småskalig vattenkraft.

Det finns positiva delar av promemorian men viktiga avsnitt ger ingen förbättring. Det ges inga incitament som kan motivera att utnyttja den potential på ca 5 TWh i kraftverk upp till 10 MW effekt (småskalig vattenkraft enl EU-definition) Om Sverige ska nå miljömålet 100 procent förnybart i elanvändningen till år 2040 måste 10 TWh småskalig vattenkraft finnas med för att tillsammans med sol,-vind, och biokraft göra målet möjligt.

Samma gäller klimatmålet netto-noll utsläpp av växthusgaser till år 2045.

Rättsosäkerhet

Sedan 2012 har rättsosäkerheten varit en kraftig belastning för den småskaliga vattenkraften och investeringarna är nu nere på nära nollnivå. Det har medfört att leverantörer i branschen börjar söka andra sektorer för sin överlevnad.

När nuvarande rättsosäkerhet och låga elpriser förhoppningsvis har lämnat denna sektor har även leverantörerna gjort det. Då blir det ingen ökning av elproduktionen från småskalig vattenkraft även om incitamenten finns och därmed förlorar landsbygden arbetstillfällen. Om inte villkoren förbättras kommer underhåll och upprustning att drabbas vilket är en miljö- och samhällsfara då det kan leda till dammbrott med avsevärda konsekvenser.

Utrivning av dammar

Sedan 2012 har myndigheterna tolkat MB (Miljöbalken) så att de som inte har tillstånd enligt MB saknar rätt att driva sin anläggning och ska söka nytt tillstånd. Detta är numera en komplicerad och dyrbar process med osäker utgång vilket medför att verksamhetsutövare oftast föredrar att stänga sin anläggning.

Söks inte nytt tillstånd enligt MB kräver myndigheterna att anläggningen rivs ut, något som också är en kostsam process.

Det finns i Sverige idag ett antal personer och organisationer som kräver utrivning av dammar, men de har inte satt sig in i samhällskonsekvenserna, vilka är många, se bif bilaga. Om dessa utrivningsivrare kan man säga: det är lätt att ställa krav när någon annan betalar och man ska ha läst på innan man går ut med sina krav.

Miljöbalken

Det är nu 20 år sedan MB arbetades fram och få förändringar har gjorts. En brist i MB är att klimatfrågan inte fått den betydelse den förtjänar. Klimatförändringen anses idag vara det största globala miljöhotet.

Att MB kunde införas utan övergångsbestämmelser om rättskraft för tidigare tillstånd är en gåta. Vid tidigare lagbyten har övergångsbestämmelser funnits och att så inte varit fallet med MB strider mot svensk rättspraxis. Bristen på övergångsbestämmelser är roten till mycket av dagens onda och behöver åtgärdas genom att i MB införa övergångsbestämmelser.

Om man anser att tidigare tillstånd ej har villkor som motsvarar moderna krav ska ändring ske genom omprövning och inte nyprövning.

MB innehåller en klausul om främjande av utrivning av dammar. En dom om utrivning ska kunna utdömas enbart om det finns starka motiv och att man gjort en genomarbetad MKB.

Vattenmiljökompetens

Det finns idag många intressenter kring vattendrag och sjöar, som också får utstå en högre belastning än tidigare. Ett regelverk som värnar vattendrag och biologisk mångfald är därför motiverat och ska ta höjd för nya hot som till exempel spridning av invasiva arter. Även öring kan i vissa vattendrag bli invasiv om den på naturliga vandringshinder tidigare ej funnits i vattendraget men ges möjlighet att vandra med hjälp av en konstgjord vandringsväg.

Det finns vattenmiljökompetens i Sverige, den är spridd på flera personer och organisationer. Men myndigheter har svårt att ta till sig kunskapen och omsätta den i verkligheten, något som även gäller miljödomstolarna.

Vattenmål hanteras vanligen av naturmiljöenheten på länsstyrelser, HaV tar fram vägledningar och föreskrifter och vattenmyndigheter åtgärdsprogram.

Hos dessa myndigheter saknas, eller utnyttjas inte, kompetens för att göra avvägningar mot andra samhällsintressen. Denna hantering präglar resultaten och har mött stark kritik från verksamhetsutövare och andra.

Ett sätt att hantera detta problem är bilda expertgrupper, 4-6 i landet, där medlemmarna har hög kompetens inom sina samhällssektorer och kan göra nödvändiga avvägningar.

Dessa expertgrupper ska vara rådgivande till myndigheter och vid behov domstolar och ha hög trovärdighet. En annan möjlighet är att skapa en ny myndighet för motsvarande ändamål.

Ovan föreslagna lösning skulle spara kostnader och tid hos alla inblandade samt förhindra att det uppstår en prestigeesituation mellan myndigheter och verksamhetsutövare.

Ett exempel på hur ett vattenmål kan urarta finns i bif PM.

Vad får en öring kosta?

Regelmässigt utdöms faunapassager vid mål av vattenkraftverk utan föregående utredning huruvida det finns vandringsbenägen fisk eller om den vid vandring kommer till en bättre eller sämre miljö.

Finns där gäddrevir, vilket är ett stort hot mot öringens överlevnad, finns lämpliga föryngringsplatser etc. Denna kunskap är väsentlig som beslutsunderlag i vattenmål och skulle kunna åläggas de expertgrupper som beskrivits i föregående avsnitt.

Faunapassager är dyrbara men vandringsstatistik är bristfällig, därför vet man inte mycket om deras funktion. Uppföljningen är alltför dålig.

På en plats där noggranna registrering av vandring gjorts har 5 öringar uppvandrat under tre år. Omlöpet kostade 300 000 kr, omräknat motsvarar det under mätperioden en kostnad av 60 000 kr per öring. Vid huvudförhandlingen hävdade verksamhetsutövaren att det inte fanns vandringsbenägen fisk, men ådömdes ändå att anlägga omlöp. Hade miljödomstolen haft bättre underlag hade säkert inte ett dyrt omlöp utdömts.

HaV och vattenmyndigheterna

Rubr myndigheter har haft och har en stor roll i genomförandet av EU:s Ramdirektiv.

Dessa myndigheter ligger även bakom den svenska tolkningen av direktivet samt åtgärdsprogrammen. Tolkningen och åtgärdsprogrammen har väckt hård kritik, tolkningen för att gå för långt och åtgärdsprogrammen för att kräva orimliga åtgärder.

Även EU-Kommissionen har riktat kritik mot det svenska genomförandet. Många anser att den svenska versionen av EU-direktivet är en tjänstemannaprodukt med dålig förankring och anpassning till verkligheten.

En mycket svårbegriplig tolkning är förslaget till klassindelning av vattenförekomsten betydande miljöpåverkan. Till denna kategori klassa storskalig vattenkraft i de flesta fall medan småskalig vattenkraft under 1,5 MW inte gör det. Den småskaliga vattenkraften får därmed ett hårdare åtgärdsprogram, vilket i många fall leder till nedläggning.

Att småskalig vattenkraft fått en negativ utformning i direktivet kan möjligen finnas i i samband med framtagandet av den svenska versionen av direktivet. Regeringen utsåg då Joakim Ollén till utredare, då ordförande i Sportfiskarna och känd vattenkraftmotståndare.

Elproduktionens miljökostnader

Miljökostnaderna måste vägas in när avvägningar görs om tillstånd/åtgärder för ett vattenkraftverk.

Den första frågan blir hur man väger in klimatpåverkan. Här finns fortfarande viss osäkerhet om vad kostnaderna blir för att klara klimatmålen enl Paris-avtalet. Enigheten är dock stor att det blir dyrare ju längre man vänta med åtgärder.

Enligt IPCC har vattenkraften ur ett LCA-perspektiv det lägsta utsläppet av alla elproduktionslag. Genom att vattenkraften kan ersätta fossil elproduktion minskar de totala utsläppen.

Den tyska staten har gjort en sammanställning över de samlade miljökostnaderna för elproduktion och vattenkraften ger lägst kostnader, sammanställningen bifogas.

Övrigt

Mer saklighet och kunskap måste komma in i vattenmål. I många fall verkar man ta beslut på opinioner grundade på mer tro än vetande. Ofta hänvisar man bara till skador på biologisk mångfald utan det redovisas hur, att låglutande intagsgrindar vid kraftverk är lösningen på fiskars nedströmsvandring och så ska alla kraftverk ha sådana medan lösningen är en annan. Det finns fler exempel.

Kraftkonsult i Bromma AB

Christer Söderberg

UTRIVNING AV VATTENDAMMAR. KONSEKVENSER

I Sverige finns ca 10 000 dammar, varav drygt 2 000 har fungerande kraftverk

Vissa organisationer och privatpersoner kräver utrivning av dammar, företrädesvis dammar med små vattenkraftverk, utan att känna till konsekvenserna.

Vad händer när man river ut dammar som funnits under lång tid?

Här är några konsekvenser.

Negativa

Miljön

- En biologisk mångfald som byggts upp under lång tid skadas
- Övergödande partiklar som fosfor och kväve som samlats i dammens sediment transporteras nedåt i vattendraget
- Grundvattnet i närområdet sjunker
- Under flera år kommer platsen att vara ett dyigt område med dålig lukt
- Fisk som är anpassad till lugnvatten försvinner
- En våtmark försvinner
- En häckningsplats för sjöfågel försvinner

Samhället

- Ett vattenområde för fiske av lugnvattenfisk går förlorat
- En plats för vattenförsörjning till brandkåren går förlorad
- Vattenuttag för jordbruksbevattning går förlorade. Att utnyttjas när fördelarna överstiger nackdelarna
- Ett rekreativområde går förlorat, bl a badmöjligheter och båtturer
- Förutsättningarna att nå klimatmålen försämras
- Dammens som dämpande faktor vid skyfall går förlorad
- Arbetstillfällen går förlorade (kraftverksdamm)

Närboende

- Bryggor hamnar på land, båt färder går förlorade
- Kringboende förlorar vattenutsikt
- Närliggande bostadsfastigheter förlorar värde

Elproduktion

- En hållbar elproduktion med minimala utsläpp reduceras (kraftverksdamm)
- 100 procent förnybar elproduktion till år 2040 försvåras

Positiva

- Lax och öring får ökade vandringsmöjligheter. Om vandrande lax och öring förekommer i aktuellt vattendrag
- Ev ökad biologisk mångfald

Om ändå utrivningar anses motiverade bör man i första hand riva de dammar som saknar produktionsanläggningar

PM

2014-12-01

MYNDIGHETERS AGERANDE I VATTENMÅL - EN KRAFTVERKSÄGARES OJÄMNA KAMP

Sammanfattning

Är det rimligt att det ska ta 16 år att ordna alla förutsättningar för att anlägga en fiskvandring, omlöp, förbi ett litet vattenkraftverk?

Är det rimligt att det ska ha kostat 20 Mkr när det står färdigt?

Spontant är svaret nej på dessa frågeställningar, men det är precis vad som hänt i Brunskog i Värmland.

Vid forsen i Gullsby har vattenkraften utnyttjats sedan början av 1800-talet, men de senaste 16 åren har verksamheten pressats av trycket från myndigheter att öppna Slorudsälven för fiskvandring, något som kan få konsekvenser inte enbart för kraftproduktionen utan även för miljön, artsammansättningen och den biologiska mångfalden.

Projektet är olycksdrabbat men ej unikt, och har präglats av brist på helhetssyn, otillräcklig ledning och styrning hos myndigheter samt för låg kompetens hos de inblandade parterna. Det torde stå helt klart att en ensam kraftverksägare ej kan ha kompetens inom alla områden som berörs av vattenrätt och samhällets regelverk, och har normalt heller ej ekonomiska resurser att anlita expertis för detta.

I stor utsträckning gäller detta även tjänstemän på länsstyrelsers naturvårdsenheter.

En viktig fråga som ej har utretts är kostnads/nyttospektivet i projektet, ej heller har en godtagbar konsekvensbedömning utförts.

Brist på kompetens har medfört att målet har eskalerat i fel riktning och frånsett en stor kostnad har det efterlämnat många frågetecken.

Något mycket obegripligt i händelseutvecklingen är det som inträffat efter det parterna blivit överens om villkoren och en dom fastslagits. Tjänstemän på länsstyrelsen fortsatte att försöka sänka projektet genom ständiga överklaganden understödda av Kammarkollegiet.

Alla dessa överklaganden avvisades av Mark- och Miljödomstolarna men projektet försenades med fler år och medförde ytterligare påfrestningar för kraftverksägaren.

Kraftverksägaren Christer Hedberg, målinriktad entreprenör med känsla för traditioner på platsen, har inte orkat stå emot det massiva trycket och periodvis hamnat i tillstånd av utmattning.

Så här får inte vattenmål bedrivas och i slutet av detta dokument finns förslag till en modell hur man effektivt och kompetent skulle kunna driva denna typ av mål.

Hur det hela började

Sedan 1916 har det både producerats och distribuerats elektricitet i Gullsby norr om Brunskog i Värmland.

Det var den nuvarande ägaren Christer Hedbergs farfar som var så framsynt att han satte en generator på en av de tre kvarnturbinerna och började bygga ledningar för att förse den omgivande bygden med elektricitet. Kvarnen byggdes 1896 på samma grund som Värmlands första handpappersbruk 1804-1884.

Pappersbruket erhöill privilegiebrev för sin vattenverksamhet 1802.

Verksamheten övertogs och fortsattes av hans son, som vidareutvecklade distributionen, att som mest omfatta 300 abonnenter. Christer Hedberg, som tog över för 25 år sedan, har drivit traditionen vidare men antalet abonnenter har krympt till drygt 30, och därmed är distributionen en av de minsta i landet.

Christer Hedberg, i fortsättningen CH, är en äkta landsbygdsentreprenör som arbetar med vattenkraft, eldistribution, skog och grävningssentreprenader. Därtill är han ofta anlitad som föreläsare i kurser om elteknik och elsäkerhet.

Hans verksamhet på hemorten har rönt stor uppskattning men han anade inte vad som skulle komma att hända när 1998 den första inbjudan till ett möte anlände om fiskvandring från sjön Värmeln upp i Slorudsälven, där bl.a. CH:s kraftverk är beläget.

Efter detta möte valde man emellertid att prioritera andra vattendrag för uppströmsvandring av öring från Värmeln.

Den fortsatta händelseutvecklingen

Men två år senare hade Länsstyrelsen i Värmland, i fortsättningen Lst, ändrat sig och prioriterade Slorudsälven med dess tre kraftverk som uppvaundersled för öring från Värmeln.

Detta väckte emellertid motstånd från fiskevårdsföreningen uppströms, som befarade att deras lokala öringsstam skulle bli utslagen av den större öringen från Värmeln.

Fiskevårdsföreningen fick emellertid inte gehör för sin ståndpunkt.

CH och hans familj ställde sig inte negativa till detta förslag men ville ha medbestämmande hur en fiskvandringsväg skulle byggas och hur den skulle finansieras.

Lst kom 2002 med ett förslag till fiskvandringsväg och senare även med ett föreläggande där man krävde förbud mot korttidsreglering vid Gullsby kraftverk.

Lst anlidade även en konsult som tog fram ett förslag till fiskvandringsväg genom familjens trädgård, något som familjen Hedberg protesterade mot.

Ett nytt förslag togs fram där man skulle göra ett uttag i dammkroppen för vandringsvägen. CH ansåg att detta skulle äventyra dammens hållfasthet och fick rätt när dammexpertis granskade förslaget.

Lst arbetade nu med ytterligare förslag som skulle eliminera tidigare olägenheter, men det resulterade i ett långt omlöp, 320 m, och därmed dyrbart.

Det blev långa och segdragna förhandlingar där båda parter anlidade konsulter och experter. Efter alla år och alla turer var CH med familj uttröttad av ansträngningar och alla kostnader det förorsakat att försvara sina intressen i ärendet. CH accepterade därför en muntlig överenskommelse med Lst:s tjänsteman om utformningen av fiskvandringsvägen, att Lst skulle stå som byggherre, äga fiskvägen och stå för underhåll. CH släppte till mark för fiskvägen samt att själv svara för framtida drift.

Länsstyrelsen gjorde upphandling av byggentreprenör och datum för byggmöte sattes. När sedan en tjänsteman från Lst kom på besök tillsammans med utsedd byggentreprenör, hade tjänstemannen ett skrivet avtal med sig, men vid genomläsning visade sig detta innehålla helt andra villkor än de som muntligen var överenskomna. Ett samarbete som kunde ha slutat på ett bra sätt spräcktes därmed och verksamheten avstannade.

2007 kom Kammarkollegiet, KK, med krav på att fiskvandringsvägen skulle anläggas med stöd av tillstånd från Miljödomstolen, MD.

En ny konsult fick uppdraget att ta fram ett förslag baserat på ett tidigare framtaget underlag.

2008 begärde KK hos Miljödomstolen, MD, att hela vattenverksamheten skulle omprövas. I januari 2009 hölls huvudförhandling om anläggande av en fiskväg (omlöp).

I maj 2009 meddelade MD dom där CH förelades att bygga, äga, ha tillsynsansvar och underhålla ett omlöp. Inget av de yrkanden som CH framlagt bifölls, ersättningen för framtida produktionsförluster sattes till 700 000 kr, väsentligt mindre än vad CH yrkat. MD fastställde att fiskvandringssvägen skulle byggas med CH som byggherre och beskostas med statliga medel. Drift och framtida underhåll skulle CH stå för utan ersättning. CH var inte helt nöjd, men accepterade domen, eftersom han ansåg att det fick vara nog efter 10 år av påfrestande turer i detta mål. Byggnadstiden fastställdes till 3 år efter det att domen vunnit laga kraft.

KK överklagade beslutet till Miljööverdomstolen, MÖD. KK ansåg att ersättningen för framtida produktionsförluster skulle beräknas till 175 000 kr. Nya turer i målet, men MÖD fastställde MD:s dom

Nu borde det vara färdigmalet i papperskvaren. CH kontaktade den tjänsteman på Lst som hitintills handlagt ärendet, men fick ett snäsigt svar, "Jag handlägger inte sådana ärenden längre". Först 1 år senare fanns en handläggare utsedd och därmed påbörjades förberedelser för att komma igång med byggarbeten. Geoteknisk undersökning genomfördes, avverkning gjordes på marken för omlöpet och en av Sveriges mest ansedda fiskvägskonsulter anlätades. När CH ansökte om bidrag för att bygga själva omlöpet, meddelar plötsligt Lst:s juridiska avdelning att arbetstiden är slut, det är olagligt att fortsätta. Lst har tolkat det så att arbetstiden skulle räknas från datum för den första domen, trots att denna dom då inte vunnit laga kraft p g a KK:s överklagande.

Detta tvingade CH att återigen ge sig in i papperskvaren och söka byggtidsförlängning hos MD.

Både Lst och KK yrkade kraftfullt att CHs ansökan skulle avvisas eller avslås, **varför?**

Vill inte Lst och KK att fiskvandringssvägen ska byggas?

Arbetet med fiskvandringssvägen avstannade i avvaktan på beslut om arbetstiden.

I januari 2014 hölls domstolsförhandling om tolkningen och 1 vecka senare meddelades att arbetstiden ska räknas med utgångspunkt från den tidpunkt då domen vunnit laga kraft, alltså inte den tolkning som Lst:s juridiska avdelning gjort utan den som CH gjort. I MDs dom bifölls CH's ansökan och att Lst:s samt KK:s yrkanden avvisades. Därmed trodde CH att tid fanns till 31/12-2014 att bygga färdigt, vilket snart skulle visa sig bli något helt annat.

Både Lst och KK överklagade MDs dom till MÖD och nu med helt andra argument än till MD. Två månader senare meddelar MÖD att de inte lämnar prövningstillstånd, Nu är det klart! Nej, båda överklagar till HD och nu med ännu fler argument. Handläggningstiden hos HD är att ev. prövningstillstånd lämnas inom 6 månader. 3 september meddelar HD att inget prövningstillstånd lämnas.

Ansökan om bidrag lämnas till Lst för att kunna kontraktera en byggentreprenör, då meddelar Lst att finansieringen inte är klar, "vi måste utreda hur vi ska gå vidare". Bygget står still, en perfekt sommar med chans till att bygga i fullständig torrhet och som hade gjort bygget betydligt enklare är nu spolierad.

Inget resultat i diskussionerna med Lst. Entreprenören är sedan flera veckor startberedd, Tiden som är kvar av hösten är kort, vintern i antågande då arbeten av detta slag är i det närmaste omöjliga att utföra.

Lst begär att CH ska söka ytterligare byggtidsförlängning för att bygget ska kunna genomföras på ett bra sätt. Om Lst redan den 3 september haft viljan att omlöpet verkligen skulle byggas, så hade anläggningen varit klar när detta skrivs.

I stället står bygget still i avvaktan på, att Lst ska ta sitt beslut. Mest sannolikt är nu att bygget kan genomföras först våren, sommar 2015. De som nu trodde att allt skulle vara frid och fröjd, trodde fel. 3 dagar efter att HD meddelat sitt beslut att inte ta upp målet skickar Lst:s jurist ett rekommenderat brev med föreläggande att CH ska söka ny vattendom (miljötillstånd) eller lagligförklara anläggningen eller ansöka om utrivning.

Då har det gått 16 år sedan det hela började, alla händelser och turer har tagit hårt på CH:s krafter, ekonomi och inte minst hans familj samt värden som inte går att värdera i kronor och ören. Lst:s hantering av hela processen har lett till att idag när detta skrivs så har CH drabbats av utmattningssyndrom (utbränd), vilket förvärrar den redan uppkomna situationen.

Frågan om vilka tillstånd som gäller

Tillstånd till vattenverksamhet ges i domar eller privilegiebrev.

Den första vattenlagen kom 1918 och i lagen togs in tidigare tillstånd såsom häradsdomar, privilegiebrev och urminnes hävd. Urminnes hävd är inget skriftligt tillstånd utan bygger på att en anläggning har uppförts och om ingen ifrågasätter anläggningen får den hävdvunnet tillstånd och efter lång tid inträder urminnes hävd. Även urminnes hävd togs in i 1918 års vattenlag som ett tillstånd.

1983 kom en ny vattenlag, där man på samma sätt som tidigare tog in, utan ändringar, de tillstånd som fanns med stöd av 1918 års vattenlag. Samma förfarande tillämpades när Miljöbalken, MB, infördes 1998.

Det går således inte att tolka lagen på annat sätt än att de tidigare givna tillstånden även gäller i dagens MB.

Detta till trots har flera länsstyrelser gått ut med föreläggande om att driften i vattenkraftverk ska upphöra eftersom de påstås sakna tillstånd. Föreläggandet brukar kombineras med ett vitesföreläggande med upp till 500 000 kr.

Detta har givit många kraftverksägare sömnlösa nätter eftersom de anser att de har tillstånd men att en tillsynsmyndighet hävdar motsatsen.

Det har medfört att rättsosäkerheten inom vattenkraft har spritt sig och många kraftverksägare känner starkt obehag och tvingas anlita dyra konsulter för att försvara sig.

Hur tillsynsmyndigheter har kunnat göra en sådan tolkning av lagtexten är en gåta.

Även Gullsby kraftverk liksom flera värmländska mindre vattenkraftverk har fått sådana förelägganden från Lst:s juridiska avdelning i Karlstad.

Hur kunde det gå så här?

Konflikter av ovan beskrivna slag kan uppstå när ambitioner med olika riktning möts.

Länsstyrelsernas tjänstemän på Naturvårdsenheterna har tolkat ett uppdrag att öka möjligheten till fiskvandring och vill genomföra det med hög ambition.

Kraftverksägare vill fortsätta den verksamhet som vanligen generationer tidigare gjort, skaffa en utkomst på detta och i många fall bevara sin närmiljö. Kraftverksägaren upplever även att verksamheten är samhällsnyttig, elproduktion från en förnybar energikälla, och får i de flesta sammanhang även stöd för denna uppfattning.

Man känner att den verksamheten man bedriver gör samhällsnytta och skapar arbetstillfällen på landsbygden.

Det kan också finnas ett inslag av motsatsförhållande mellan stad och landsbygd där inhämtandet av kunskap skiljer sig åt, från litteraturen resp. från verkligheten.

Det är orimligt att ett ärende av detta slag ska kunna pågå under 16 år utan att komma i mål. En modell för hur man ska hantera dessa frågor måste skapas, ett förslag finns senare i denna text.

Lst:s kommunikation i sina kontakter med verksamhetsutövare är oftast av direktivkaraktär med förklaring att det bedrivs förbjuden verksamhet och utdömer ett vite om inte förelägganden följs. Detta får som konsekvens att onödiga konfliktsituationer uppstår, med meningslöst lidande för de drabbade.

Synpunkter på kostnads/nyttos aspekten

Det är i dagens samhälle vanligt att kostnaden för en åtgärd vägs mot nyttan av åtgärden. Man ska i detta fall väga nyttan av fisketurismen mot kostnaderna för att skapa den, och detta även ur ett livscykelperspektiv.

Att släppa upp en ny art av öring påverkar sannolikt den befintliga stammen och kan medföra risk för smittspridning. Värdet är då en ökad försäljning av fiskekort, att erbjuda fler möjligheter för fritidsfiskare, men nackdelarna är ett högre tryck på miljön och ändring av den biologiska mångfalden.

Detta ska jämföras med förlusten av förnybar elproduktion och kostnaderna för att planera, projektera och uppföra en fiskvandringssväg samt därefter driva och underhålla den. Fallet Gullsby har kostat onödigt mycket med den hantering ärendet fått, men är långt ifrån unikt.

En uppskattning är att kostnaderna i målet hittills ligger på ca 15 miljoner kr i form av tidsåtgång hos myndigheter, domstolar, konsulter och för kraftverksägaren. CH har dessutom förlorat arbetsinkomst för att ta ledigt för att försvara sina intressen.

Innan en vandringssväg är på plats torde ytterligare 4-5 Mkr gå åt.

Dessa kostnader ska vägas mot nyttan av fiskvandringen, som är av ringa omfattning om inte motsvarande görs vid de övriga två kraftverken. Låt oss anta att ytterligare 30 Mkr förbrukas innan dessa har vandringssvägar så att den fullständiga vandringen kan genomföras. Då har vandringssprojektet kostat omkring 50 Mkr.

Vad som inte kan mätas i pengar är de påfrestningar som kraftverksägaren med familj fått utstå under 16 år på det sätt som myndigheterna drivit sina intressen.

Det krävs mycket kompetens för att bedöma kostnader och nytta i projekt av denna karaktär.

Hur kan man undvika att ett ärende spårar ur?

När en förändring ska genomföras med två eller flera parter inblandade är de inledande kontakterna viktiga. Kommunikation och en god dialog är viktigt.

I sammanhang av detta slag är det vanligen en myndighet som tar den första kontakten och då är det viktigt att den börjar med en mjuk, hänsynsfull dialog för att förmedla en förståelse för en planerad åtgärd.

En första kontakt av diktatkaraktär kommer att försvåra samarbetet under lång tid. Det är vanligen även ett ojämnt styrkeförhållande mellan en myndighet och en enskild medborgare eller ett småföretag. Myndigheten har helt andra resurser än en medborgare eller ett småföretag. Detta kan medföra två reaktioner, antingen ger man upp mycket tidigt eller så kämpar man tills alla resurser är uttömda, i båda fallen är medborgaren förloraren. Vid ett motsatsförhållande kan prestige uppstå och då blir resursojämnheten ännu mer markant. Dessa olägenheter ska i fallet Gullsby kraftverk jämföras med önskemålet från fritidsfiskare att utöka sina fiskerevir.

Om man inte på ett övertygande sätt kan motivera en förändring och inte tar tillräcklig hänsyn till de intressen som drabbas, inte enbart de ekonomiska, är det bäddat för konflikt. Det är viktigt att myndigheter försöker anta en strategi som genomsyrar hela myndigheten om hur man ska minimera intressekonflikter och ska hantera de "humana" delarna i en intressekonflikt.

En idé hur man kan minimera intressekonflikter i samband med fiske/vattenkraft

Som framgår av ovanstående beskrivning har fallet Gullsby inte hanterats med kunskap och kompetens från någondera parten. Det är heller inte förvånansvärt då det krävs kompetenser inom många olika områden. Är kraven som ställs på en verksamhetsutövare rimliga? Kan någon kunna allt inom lagar, teknik, biologi, fiske och allt annat? Nej, den personen finns inte.

För att undvika alla de problem som fallet Gullsby drabbats av, Gullsby är tyvärr inte det enda, bör en professionell hantering eftersträvas.

En lösning kan vara att regionala expertgrupper skapas med sakkunniga inom de olika områden som ska hanteras, nyttan med den planerade åtgärden, kostnaderna initialt och i framtiden, hur man hanterar känsliga intressekonflikter, göra avvägningar som ger maximal samhällsnytta, hur man värderar förluster, både ur samhällets och ur en verksamhetsutövers synvinklar.

Grupperna ska ha bred kompetens inom samhällskunskap, juridik, biologi, energi, hydrologi samt vattenkraft.

Dessa grupper ska på ett kompetent sätt bereda ärenden innan de kan komma att hamna i en prövningsprocess.

Samhället skulle tjäna mycket på en sådan professionell beredning av vattenärenden och många konfliktsituationer och mycket lidande skulle kunna undvikas.

Planer som inte är realistiska skulle kunna hejdas innan det går för långt.

Christer Söderberg
Styrelseledamot i
Sveriges Energiföreningars Riksorganisation, SERO
Värmland-Dalslands Vattenkraftförening, VDVF

VILKA KOSTNADER FÖR MILJÖN MEDFÖR ELPRODUKTIONEN?

TYSKA STATENS MILJÖMYNDIGHET HAR UTRVÄRDERAT ELPRODUKTIONENS KOSTNADER FÖR MILJÖN OCH SAMMANSTRÄLLT NEDANSTÅENDE TABELL.

DENNA GÄLLER I HUVUDSAK ÄVEN FÖR SVERIGE

LUFTFÖRORENINGAR OCH KLIMATPÅVERKAN UR ETT LIVSCYKELPERSPEKTIV

Kostnader angivna i öre per kilowattimme

<u>Produktionskälla</u>	<u>Luftföroreningar</u>	<u>Växthusgaser</u>	<u>Sammanlagt</u>
<u>Fossila energikällor:</u>			
Naturgas	9,8	37,4	47,2
Olja	23,1	54,2	77,3
Stenkol	14,9	70,8	85,7
Brunkol	19,8	83,1	102,9
<u>Förnybara energikällor:</u>			
Vattenkraft	1,3	0,4	1,7
Vindkraft	1,6	0,8	2,4
Solkraft	5,9	5,4	11,3
Biomassa	26,7	10,2	36,9

SLUTSATS

- Elproduktion med vattenkraft och vindkraft ger lägst miljökostnader
- Samtliga förnybara energikällor är bättre än fossil elproduktion